

КОГНІТИВНИЙ ПІДХІД У ЗАСВОЄННІ ПРОФЕСІЙНОЇ МЕДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

В статті розглядається когнітивний аспект у вивченні медичної термінології у вищому медичному закладі, який базується на сучасних підходах до сприйняття та обробки інформації. Визначена типологія та основне поняття когнітивної лінгвістики - концепта на прикладі медичної терміносфери.

Ключові слова: *когнітивна лінгвістика, концепт, терміноконцепт, когнітивний метод, медична терміносфера.*

The article examines the cognitive aspect in the study of medical terminology in a higher medical institution, which is based on modern approaches to the perception and processing of information. The typology and basic concept of cognitive linguistics - a concept based on the example of the medical terminosphere - are defined.

Key words: *cognitive linguistics, concept, term concept, cognitive method, medical terminosphere.*

Мета статті - проаналізувати сутність когнітивного підходу у вивченні та засвоєнні термінології медичного характеру.

Актуальність дослідження медичної термінології через призму когнітивного методу без сумніву має велике значення. Медичний термін являє собою результат ментального оброблення, який відтворюється на вербальному рівні.

Аналіз досліджень та публікацій. Спроби синхронізувати процеси навчання та мислення здійснювались науковцями давно. Дотепер відомі розробки цієї тематики такими вченими як Дж. Лакофф та Х. Томпсон, які власне і ввели термін *когнітивна граматика*. Основоположні поняття цієї теорії було викладено у їхній роботі «Метафори, якими ми живемо». В своїй праці вони обґрунтували твердження про те, що «ми є істоти, які залежать від нервової системи. Наш мозок отримує дані від інших частин нашого тіла. Те, як виглядають наші тіла, і те, як вони функціонують в навколишньому світі, визначає структуру концептів, якими ми мислимо» [7, с. 24]. Значний вклад в розвиток когнітивної лінгвістики зробив американський вчений Ерл Маккормак, який продовжив досліджувати метафору як один із видів пізнавальної діяльності. Він детально описав структуру операцій пізнавальної діяльності, завдяки яким отримується інформація із навколишнього середовища. У 1967 році У. Найсер опублікував свою наукову працю «Когнітивна психологія», в якій за допомогою експериментального методу проаналізував та охарактеризував розумову діяльність людини у тісному зв'язку з психологічними та фізіологічними процесами.

Серед вітчизняних дослідників цієї теми слід згадати про А. Зеленько, О. Карпенко, М. Болдирев, Т. Радзієвська, В. Жайворонок, М. Пентилюк.

Виклад основного матеріалу. Пізнання з отриманням, опрацюванням, зберіганням, використанням та передачею знань оточуючим людям, аргументації, логічні висновки – всі ці процеси включені в загальний когнітивний механізм. *Когнітивний* (лат. *cognitio* – пізнання, навчання) або пізнавальний аспект навчання базується на усвідомленому опрацюванні лінгвістичного матеріалу.

Лінгвісти-когнітологи вважають, що мова є когнітивною здатністю та невід'ємною частиною організації мозку. Когнітивна та комунікативна функції мови визначаються як такі, що мають основне значення. Тож мова не відображає навколишній світ безпосередньо в своїх значеннях, а репрезентує

його через систему концептів, зафіксованих у свідомості людини, тобто через її концептуальну систему [1, с. 43-44]. *Концепт* (лат. *conceptus* – думка, поняття) – це термін, який служить для пояснення одиниць ментальних чи психічних ресурсів нашої свідомості й тієї інформаційної структури, яка відображає знання і досвід людини; це оперативна одиниця пам'яті, ментального лексикону, концептуальної системи й мови мозку, усієї картини світу, яка відображена у людській психіці [3, с.90-94]. Рахиліна визначає концепт як парадигматично нерозчленоване образне уявлення про об'єкт, який має психічну та мовну сутність [5, с. 372].

Терміноконцепти медичної сфери як оперативні одиниці медичних знань, відображають притаманний їм зміст, що відображається в концептуальних ознаках. Вони є елементами медичної терміносфери з властивою їм етнокультурною специфікою. Проблема співвідношення концепту та лексеми є найбільш обговорюваною серед теоретиків когнітивної лінгвістики. Так В. Жайворонок вважає, що слово як ім'я реалії, разом із усім набором характерних для нього мовних ознак є не лише мовною, а й концептуальною одиницею, концептом [2, с. 26].

У класифікації концептів традиційно виділяють такі типи:

- концепти-уявлення – узагальнені чуттєво-наочні образи предметів чи явищ. Вони відображають зовнішні ознаки досліджуваного об'єкта. Так, наприклад, терміноконцепт *кістка* (лат. *os*) – це основна структурна одиниця скелету, яка є твердим, гнучким та пружним анатомічним утворенням та має світло-жовте забарвлення;
- концепти-схеми відображають узагальнені просторово-графічні параметри досліджуваного об'єкта. Так, наприклад, терміноконцепт *стегнова кістка* (лат. *femur*) описана як трубчаста кістка, в структурі якої виділяються тіло кістки – *діафіз* (гр. *diaphysis*) та дві кінцеві суглобові головки – *епіфізи* (гр. *epiphysis*);
- концепти-поняття відображають найбільш загальні, істотні ознаки досліджуваного об'єкта. Наприклад, у анатомії терміноконцепт *кістка*

(лат. os) позначає орган, утворений із сполучної кісткової тканини, до якої входять остецити та міжклітинна речовина; суглобові поверхні кісток вкриті гіаліновим хрящем, решта поверхні вкриті окістям;

- концепти-фрейми (англ. frame - каркас, будова, система) відображають об'ємні уявлення в цілісності його складових частин. Наприклад, терміноконцепт *скелет* або *кістяк* (гр. skeleton) – це сукупність твердих тканин (кісток) у організмі людини, які слугують опорою тіла або його окремих частин та захищають його від механічних ушкоджень. Скелет людини виконує декілька функцій, а саме: 1. опорну; 2. захисну; 3. забезпечує обмін мінералів; 4. містить червоний та жовтий кістковий мозок;
- концепти-сценарії характеризуються як стереотипні епізоди з ознаками руху, відображенням поетапної динаміки дій. Наприклад, рухова функція організму можлива тільки за умови взаємодії кісток і м'язів скелета. У забезпеченні опорно-рухової функції задіяні кістки (лат. ossa), м'язи (лат. musculi), суглоби (лат. articulationes), сухожилля (лат. tendines), зв'язки (лат. ligamenta), нерви (лат. nervi) та ін.;
- гешталти характеризуються як концептуалізована інформація, яка в системному вигляді доводиться до людей, це результат цілісного нерозчленованого сприйняття досліджуваного об'єкта. Так, наприклад, терміноконцепт *організм людини* (лат. organismus) – це цілісна біологічна система, що складається із взаємозалежних та взаємопов'язаних між собою компонентів – клітин (лат. cellulae), тканин (лат. textus), органів (лат. organa) і фізіологічних систем (система скелету (systema skeletale), система з'єднань (systema articulare), м'язова система (systema musculare), травна система (systema digestorium), дихальна система (systema respiratorium), сечова система (systema urinarium), статеві системи (systema genitale), серцево-судинна система (systema cardiovasculare), лімфоїдна система (systema lymphoideum), нервова система (systema nervorum).

Висновки. Отже когнітивний підхід до навчання спрямований на активізацію практичного значення лінгвістичного матеріалу, на інтелектуалізацію здобувача освіти, за рахунок вибудовування логічних ланок, асоціацій, інтерпретацій. Він передбачає використання сучасних підходів до вивчення термінологічних лексем та надає можливість вивчати терміни в прямому зв'язку з науковим поняттям.

Список використаної літератури

1. Болдырев Н. Н. Когнитивная семантика / Н. Н. Болдырев. – Тамбов : Изд-во ТГУ им. Г. Р. Державина, 2002. – 123 с.
2. Жайворонок В. В. Етнолінгвістика в колі суміжних наук / В. В. Жайворонок // Мовознавство. – 2004. – С. 23–35.
3. Кубрякова Е. Краткий словарь когнитивных терминов / Е. Кубрякова, В. Демьяненко, Ю. Панкрац, Л. Лузина. — М.: МГУ, 1997. – 245 с.
4. Пентилюк М.І. Актуальні проблеми сучасної лінгводидактики: збірник статей. / М.І.Пентилюк. - К.: Ленвіт, 2011. – 256 с.
5. Рахилина Е.В. Основные идеи когнитивной семантики / Е.В. Рахилина // Фундаментальные направления современной американской лингвистики. – М., 2002. – С. 371–389.
6. Шевченко И. С. Подходы к анализу концепта в современной когнитивной лингвистике / И. С. Шевченко // Вісн. Харк. нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна. Сер. : Романо-герман. філологія. – 2006. – № 724. – С. 192–195.
7. Lakoff G., Johnson M. Metaphors We Live By. / G. Lakoff, M. Johnson // Chicago: University of Chicago Press, - 1980. – 237 p.